

Hollola-Hämeenkoski kuntaliitos

Osallisuus- ja vaikuttamisohjelma

1. Johdanto

Hollola-Hämeenkoski yhdistymissopimuksen 5.2.2 kohdassa todetaan:

Uusi kunta laajentaa ennakkoluulottomasti kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia. Uuteen kuntaan laaditaan erillinen osallisuus- ja vaikuttamisohjelma, jonka perustana ovat nykyisten kuntien parhaat käytännöt ja toimintatavat. Osallistuminen ja vaikuttaminen järjestetään yhdenvertaisuusperiaatetta noudattaen siten, että kuntalaisten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa toteutuu kunnassa.

Yhdistymishallitus totesi kokouksessaan 9.2.2015, että ohjelman valmistelun aikana selvitetään eri kansalaisryhmien tarpeita ja näkemyksiä sekä otetaan huomioon Hollolan kunnassa aiemmin viime vuosina laaditut demokratiaohjelmat sekä Vesikansafoorumi -toiminta. Laadinnan vastuuhenkilönä on hallintopäällikkö Kaija Manninen. Osallisuus- ja vaikuttamisohjelmaesitysluonnoksen tulee olla valmiina 10.8.2015. Tarvittaessa esitystä jatkovalmistellaan yhdistymishallituksen kannanottojen pohjalta.

1.1. Uusi kuntalaki kannustaa luomaan edellytyksiä osallistumiselle

Kuntalain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on luoda edellytykset kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle kunnan toiminnassa.

Uusi kuntalaki tuli osittain voimaan 1.5.2015. Lain 5. luku, ”Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus” astuu voimaan vasta 1.7.2017. Ko. luvussa on seuraavat pykälät: äänioikeus kuntavaaleissa, äänestys-oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, aloiteoikeus, kunnallinen kansanäänestys, kansanäänestysaloite, nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, sekä viestintä. Merkittäviä muutoksia nyt voimassa olevaan kuntalakiin ei ko. pykälissä ole. Laki on mahdollistava ja kannustava, ei velvoittava. Verkkoviestintä on keskiössä, etenkin päätöksenteon ja valmistelun avaaminen verkkosivuilla.

Lain 22 §:

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
- 2) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
- 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
- 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

1.2. Hollolan kuntastrategian linjaukset tukevat kuntalaisten osallisuutta

Uuden kuntastrategialuonnoksen mukaan keskeinen arvomme on **vastuullisuus**. Sillä tarkoitamme mm. avoimuutta ja välittämistä. Se näkyy meillä mm. seuraavasti:

- Valmistelussa pohdimme ja selvitämme taustoja kokonaisvaltaisesti.
- Haemme ratkaisuja myös vaikeisiin asioihin yhteistyöllä sekä luovilla ja ketterillä ratkaisuilla.
- Otamme mukaan kuntalaiset, yhdistykset ja yritykset yhteisöllisyyden tukemiseen ja palvelujen kehittämiseen.

Kuntastrategian yhtenä strategisena tavoitteena on **hyvinvoiva kuntalainen ja toimivat peruspalvelut**. Kriittisinä menestystekijöinä ovat:

- ennaltaehkäisevät ratkaisumallit, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- palvelutarpeen arviointiin perustuvat vaikuttavat, toimivat ja osallistavat palvelut
- kuntalaisten omatoimisuus ja vastuu.

Kuntastrategian em. tavoitteen saavuttamisessa ja kriittisten menestystekijöiden toteutumisessa kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keskiössä.

Kuntastrategian laadinnassa on otettu kuntalaiset mukaan valmisteluprosessiin ja annettu kuntalaisille mahdollisuus osallistua strategian valmisteluun otakantaa.fi palvelun kautta.

1.3. Valtion hallitusohjelman ”Ratkaisujen Suomi” kirjaukset luovat toteutuessaan uusia mahdollisuuksia

Hallitusohjelmassa on useita kirjauksia, jotka toteutuessaan luovat myös kuntademokratiaan uusia mahdollisuuksia ja tapoja toimia. Myös asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamistapoja mietittäessä olisi hyvä saada vallalle uudessa Hollolan kunnassa kokeilukulttuuri, jossa uusia tapoja otetaan käyttöön rohkeasti ja ennakkoluulottomasti.

Tässä joitakin poimintoja hallitusohjelmasta:

- Järjestötyö ja vapaaehtoistoiminta ovat helpottuneet ja yhteisöllisyys lisääntynyt normeja purkamalla.
- Palvelut asiakaslähtöisiksi: Vahvistetaan kokemusasiantuntemuksen käyttöä ja ihmisten osallisuutta. Muutoksen perustana on kumppanuus valtion, kuntien, järjestöjen, yksityisen sektorin, seurakuntien sekä työelämän toimijoiden kesken.
- Määrätietoisella johtamismallilla on kehitetty käyttäjälähtöiset, tuottavuutta ja tuloksellisuutta nostavat yhden luukun digitaaliset julkiset palvelut.
- Johtamista ja toimeenpanoa on rohkeasti uudistettu vahvistamalla tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja avoimuutta sekä hyödyntämällä kokeiluja ja kansalaisten osallisuutta tukevia toimintatapoja.

Toimintavapauden lisäämisen, yritysten ja kolmannen sektorin hyödyntämisen sekä normien purkamisen kautta arvioidaan saavutettavan merkittävät säästöt julkiseen talouteen.

1.4. Hollolan kunnassa aiemmin laaditut selvitykset ja muu demokratiatyö

Hollolan kunnassa on laadittu aiemmin seuraavat selvitykset:

- Hollolan kunnan hallinnon ja demokratian kehittämisraportti, valt 23.6.2008
- Demokratiaselvitys 2013, kh 15.4.2013

Lisäksi kunnan edustajat ovat olleet mukana Uusikunta-selvityksen demokratiatyöryhmässä v. 2010 sekä Salpauskunta –selvityksen demokratiatyöryhmässä v. 2013. Näissä selvityksissä tehtiin seuraavat raportit:

- UusiKunta- selvitys: Paikallisdemokratian ja osallistumisen toimikunnan raportti 2010
- Salpauskunta –selvitys: Demokratiatyöryhmän loppuraportti 5.6.2014

Hollolan kunnanhallitus asetti 18.11.2013 demokratiatyöryhmän, jonka toimeksianto oli seuraava: ”Työryhmän tehtävänä on arvioida yhteiskunnallista kehitystä ja toimintaympäristön muutoksia sekä näihin liittyviä tarpeita ja uusia mahdollisuuksia sekä pohtia Hollolan kunnan painopisteitä ja etenemistä erityisesti lähidemokratian kehittämisen osalta.”

Demokratiatyöryhmän tavoitteena on ollut mm. toteuttaa Vesikansan alueelle kuntalaisten oman aktiivisen toiminnan varaan perustuvaa toimintaa valtuustoaloitteen pohjalta. Tavoite on toteutunut. Vesikansafoorumin nimellä kulkevan toiminnan alla on perustettu mm. Vesikansa.fi –sivut, jotka ovat aktiivisessa käytössä. Lisäksi alkuvuoden 2015 ajan Kalliolan koululla toimi Vesikansa-kahvila. Koulun purkamisen vuoksi toiminnalle etsitään uutta paikkaa. Demokratiatyöryhmän työ jatkuu ja uusia osallistumisen malleja kehitetään. Kunnassa on tehty valtuustoaloite Vesikansafoorumin tapaisen toiminnan aloittamisesta myös Salpakankaalla. Asiaa selvitetään työryhmässä.

Hollolan kunta on mukana USO / Uuden Sukupolven Organisaatiot –hankkeessa. Projektin tavoitteena on yhdessä kuntien kanssa kehittää uuden sukupolven johtamistapoja ja organisaatorakenteita 2020 -luvun haasteisiin. Tulevaisuudessa korostetaan esimerkiksi käyttäjä- ja asiakaslähtöisyyden vahvistamista ja palvelumuotoilua, tuottavuuden parantamiskykyä, joustavuutta, seurantaa ja arviointia, uudistumista ja innovointia.

2. Osallisuuden ja vaikuttamisen haasteet ja vahvuudet sekä kehittämisajatuksia

Kuntademokratia on yleisesti jaettu seuraaviin osioihin:

- edustuksellinen demokratia
- suora demokratia
- käyttäjädemokratia
- tekemisen demokratia

Myös tässä osallisuus- ja vaikuttamisohjelmassa esitetään asiat em. jaottelun mukaisesti. Jaottelu ei ole yksiselitteinen; eri demokratian muodot menevät osittain limittäin ja päällekkäin. Ko. jaottelu tuo kuitenkin kehikon asioiden esittämiselle.

Ohjelmassa esitetään

- haasteet, joita jokaiseen osioon sisältyy; lähinnä yleisellä tasolla, ei niinkään Hollolan tai Hämeenkosken kunnissa

- vahvuudet, joita sekä Hollolan että Hämeenkosken kunnissa on tunnistettavissa
- erilaisia osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämisajatuksia, joita uudessa yhdistyneessä kunnassa voidaan ottaa käyttöön resurssien puitteissa sekä tapauskohtaisen tarveharkinnan mukaan

Liitteeseen 1. on koottu Hollolan ja Hämeenkosken kunnissa tällä hetkellä (kesä 2015) käytössä olevat kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamistavat.

2.1. Edustuksellinen demokratia

Haasteet	<ul style="list-style-type: none"> - äänestysaktiivisuus on alhainen - päätöksenteko ja valmistelu ei ole riittävän läpinäkyvää ja avointa - luottamus poliittista järjestelmää kohtaan horjuu - sote –uudistus vienee päätöksentekoa entistä kauemmas kuntalaisesta - päätöksissä käytetään kapulakieltä, jota kuntalainen ei välttämättä ymmärrä tai se vie mielenkiinnon
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> - toimielinten määrää on karsittu ja päätösvaltaa delegoitu -> päätöksenteko on nopeaa ja joustavaa - uusi Hollola on sopivan kokoinen, jotta edustuksellinen demokratia /poliitikot ovat lähellä kuntalaista
Kehittämisajatuksia	
Tavoite / Toimenpide	Toteuttaminen
Valtuuston näkyvyyden lisääminen - valtuuston kokoukset näkyviin verkossa	- voidaan toteuttaa joko audiostriiminä (äänen välittäminen) tai myös kuvan välittäminen
Valtuutettujen näkyvyyden lisääminen - valtuustoryhmät pitävät blogia kunnan kotisivuilla	- toteutetaan, kun kunnan uudet kotisivut avataan; PS ja SDP valtuustoryhmät ovat ilmoittautuneet jo blogin pitäjiksi
Valtuuston ja kuntalaisten vuorovaikutuksen kehittäminen sekä luottamuksen lisääminen - verkossa kyselytunti tai ”kysy valtuutetulta” -palsta	- esim. ns. twitter seinä
Avoimuuden lisääminen - luodaan median kanssa yhteiset pelisäännöt	- valtuustoryhmät kirjoittavat kolumneja paikallislehtiin
Nuorisovaltuuston toiminnan kehittäminen; nuorisovaltuusto tulee pakolliseksi uuden kuntalain mukaan 1.7.2017 - jatketaan Hollolassa toimivaa järjestelmää	<ul style="list-style-type: none"> - Hämeenkosken alueelta edustajat nuorisovaltuustoon - ns. kummivaltuutettujärjestelmää kehitetään lautakunnissa
Päätökset ymmärrettävämpään muotoon - päätöstekstien selkokielisyys	<ul style="list-style-type: none"> - panostetaan osaamiseen - päätösten vaikutusten ennakoarviointi otetaan aktiivisesti käyttöön

2.2. Suora demokratia

Haasteet	<ul style="list-style-type: none"> - osallistuminen mm. sosiaalisessa mediassa edellyttää sitoutumista luottamushenkilöiltä ja kunnan työntekijöiltä - palautejärjestelmien kautta saadun palautteen vaikuttavuutta ei ole seurattu systemaattisesti - jotkut lait, kuten maankäyttö- ja rakennuslaki asettavat velvoitteita kuntalaisten kuulemiseen
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> - palautejärjestelmät ovat aktiivisessa käytössä - sosiaalisen median keinoja on otettu käyttöön - mm. kaavoitusprosesseissa on toimittu lain velvoitteet täyttäen
Kehittämisaatuksia	
Tavoite / Toimenpide	Toteuttaminen
Kuntalaisten mielipiteet nopeammin valmistelussa huomioon <ul style="list-style-type: none"> - verkossa olevien työkalujen hyödyntäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - otetaan aktiivisemmin käyttöön otakanta.fi –palvelu mm. kaavoitusprosesseissa
Viestinnän kehittäminen <ul style="list-style-type: none"> - mm. sosiaalisen median hyödyntäminen viestinnässä 	<ul style="list-style-type: none"> - panostetaan viestinnän kehittämiseen (henkilöressurssit, osaaminen) - kunnan uusia kotisivuja hyödynnetään tehokkaasti viestinnässä - Kosken Kohinoiden julkaisemista jatketaan
Kuntalaisaloitteet näkyviksi <ul style="list-style-type: none"> - kuntalaisaloite.fi –palvelu aktiiviseen käyttöön 	<ul style="list-style-type: none"> - kuntalaisaloite.fi –palvelusta tiedotetaan tehokkaasti
Kehitetään avointa hallintoa <ul style="list-style-type: none"> - avoin data käyttöön 	<ul style="list-style-type: none"> - selvitetään, mitä avointa dataa voidaan julkaista verkossa ja miten kuntalaiset voivat sitä hyödyntää

2.3. Käyttäjädemokratia

Haasteet	<ul style="list-style-type: none"> - kuntalaisia ei saada palvelujen asiantuntijoina riittävästi mukaan palvelujen kehittämiseen - vallalla on vielä osittain vanha toimintakulttuuri: asiakas / kuntalainen on objekti, ei subjekti - hyödynnetäänkö asiakaskyselyjä riittävästi toiminnan kehittämisessä - uudet lait mm. terveydenhuoltolaki (2011), vanhuspalvelulaki (2013) ja valmisteilla oleva sosiaalihuoltolaki tuovat velvoitteita asiakkaiden kuulemiseen
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> - asiakaskyselyt tuovat arvokasta tietoa palvelujen kehittäjille
Kehittämisaatuksia	
Tavoite / Toimenpide	Toteuttaminen
Palvelulupauksen avulla vastataan kuntalaisten odotuksiin mm. määräaikaisten noudattaminen	- otetaan käyttöön palvelulupaus kokeeksi joissakin määrättyissä palveluissa
- palvelulupausjärjestelmän käyttöönotto	
Palvelu vastaa käyttäjien tarpeita	- otetaan käyttöön palvelumuotoilu kokeeksi joissakin määrättyissä palveluissa
- palvelun käyttäjälähtöinen suunnittelu eli palvelumuotoilu	- asiakasraadit verkossa (esim. digiumkysely)
	- osallistuva budjetointi
Palveluprosessin vaikuttavuuden lisääminen	- asiakaskyselyjen vaikuttavuuden seuranta tehostetaan
- asiakaskyselyt	

2.4. Tekemisen demokratia

Haasteet	<ul style="list-style-type: none"> - kuntien heikko taloustilanne on pakottanut karsimaan mm. yhdistysten avustuksia - miten tavoitetaan syrjäytyneet kuntalaiset - miten saadaan maahanmuuttajat integroitua yhteisöön - yhdistykseen on entistä vaikeampi saada talkoohenkisiä jäseniä
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> - kyläyhdistykset toimivat aktiivisesti joissakin osissa kuntaa - yhdistyksissä on suuri voimavara, kunhan se osataan kanavoida oikein
Kehittämisaatuksia	
Tavoite / Toimenpide	Toteuttaminen
Yhdistysten voimavarojen saaminen yhteisen hyvän edistämiseen entistä tehokkaammin	- uudistetaan avustusjärjestelmä entistä enemmän vastikkeelliseksi
- kuntalaisten omavastuun vahvistaminen	
Vanhusten syrjäytymisen ehkäiseminen	- vanhus- ja vammaisneuvoston toiminnan kehittäminen siten, että myös syrjäytyneet saadaan mukaan
- vanhusten edunvalvonta ja osallistaminen	
Kyläyhdistysten ym. kolmannen sektorin toiminnan aktivointi	- säännölliset tapaamiset ja infotilaisuudet yhdistysten kanssa esim. kumppanuusverkoston kautta
- toiminnan koordinaatio	
Kunnan osa-alueiden yhteisöllisyyden vahvistaminen	- Vesikansafoorumi- mallin laajentaminen muualle kuntaan
- alueen asukkaiden yhteistyön kehittäminen	

Liite 1. Hollolan ja Hämeenkosken kunnissa käytössä olevat kuntalaisten vaikuttamiskanavat (tilanne kesä 2015)

Vaikuttamiskanava	Kunnat	Lisätietoja
Aloitekanava kotisivuilla	Hollola	kuntalaisaloite.fi
Asukastilaisuudet	Hollola Hämeenkoski	mm. kuntajakoselvitys, kouluasiat
E-palaute kotisivuilla	Hollola	Pate Palaute, www.hollola.fi Kirjastolla e-palaute Oivan verkkosivujen palaute http://www.oivappk.fi/fi/asiakaspalaute
Facebook sivusto	Hollola Hämeenkoski	Nuorisopalvelut Peruspalvelukeskus Oiva: - ehkäisevä perhetyö - Hollolan toimintakeskus
Keskustelupalsta	Hollola	Luottamushenkilöiden extranetissä
Lasten ja nuorten kuuleminen	Hollola	Nuorisovaltuusto
Sähköiset ja paperiset asukas- ja asiakaskyselyt	Hollola Hämeenkoski	Asiakastytyväisyyskyselyt (esim. perus- ja esiopetuksen seudullinen ja omat ZEF-kyselyt), muut mahdolliset kyselyt (ollut esim. liikenneturvallisuus) otakantaa.fi
Vanhusten, vammaisten ja/tai veteraanien kuuleminen	Hollola Hämeenkoski	Sotiemme veteraanien neuvottelukunta Vanhus- ja vammaisneuvosto
Kyläyhdistykset	Hollola	Mahdollisuus lausunnonantoon jne., kuuleminen
Vanhempainyhdistykset	Hollola Hämeenkoski	Osalla kouluista esim. Kalliolan koulun vanhemmat ry, Hämeenkosken koulujen vanhempainyhdistys ry
Kumppanuusverkosto	Hollola Hämeenkoski	Yhdistysten vaikutuskanava www.kumppanuusverkosto.fi Hollolassa nimetty yhdistysten yhteyshenkilö: palveluneuvoja
Työryhmissä käyttäjien edustajia	Hollola	
Vanhempainillat ja vanhempainvartit	Hollola Hämeenkoski	Koulujen ja päiväkotien yhteiset tapaamiset vanhempien kanssa
Erilaiset teemaillat vanhemmille esim.	Hollola	Vanhemmilla mahdollisuus vaikuttaa uuteen

opetussuunnitelma-prosessi (OPS)		opetussuunnitelmaan
”Hyvän hoidon aloitus”	Hollola	Kysely vanhemmille ennen päivähoiton aloitusta
Vanhempien suorat yhteydenotot henkilöstöön Wilma, sähköposti, puhelin tai kasvotusten	Hollola Hämeenkoski	Arjen yleisin vaikutusmahdollisuus
VASU (varhaiskasvatussuunnitelma) ja oppimissuunnitelma	Hollola Hämeenkoski	Vanhemmat tekevät henkilöstön kanssa yhdessä omalle lapselleen varhaiskasvatus- (päivähoidossa) tai oppimissuunnitelman (koulussa)
Ideointi, kommentoida ja kannattaa ideaa, vaikuttaa, kysyä organisaatiolta	Hollola	nuortenideat.fi (nuorisotoimi)
Aloitelaatikot	Hollola	Nuorisotoimi
Vesikansafoorumi	Hollola	Aloittanut toimintansa v. 2014
Kuntalaisten suorat yhteydenotot henkilöstöön sähköposti, puhelin tai kasvotusten	Hollola Hämeenkoski	Yleisin vaikutusmahdollisuus ja palautteen antokeino
Kaava-, katu- tai tiesuunnitelmaa koskevat yleisötilaisuudet	Hollola Hämeenkoski	Järjestetään tyypillisesti kaava-, katu- tai tiesuunnitelmien nähtävilläolon yhteydessä, kuntalaisille ja muille osallisille tilaisuus saada tietoa hankkeesta ja kommentoida suunnitelmia (yleisötilaisuutta ei järjestetä joka hankkeesta)
Kaava-, katu- tai tiesuunnitelmien nähtävilläolot	Hollola Hämeenkoski	Kuntalaisille ja osallisille varattu mahdollisuus mielipiteen ilmaisemiseen ja vaikutusmahdollisuus suunnitelmien sisältöön Kaavahankkeet: lehti- ja ilmoitustaulukuulutuksen lisäksi kaavan nähtävilläoloista tiedotetaan kirjeitse suunnittelualueen sekä siihen rajoittuvan alueen maanomistajia
Naapurin kuuleminen	Hollola Hämeenkoski	Rakennushankkeissa

Lisää tietoa vaikuttamiskanavista löydät Kuntaliton ”Kuntalaiset keskiöön verkkotyökalupakista”:

<http://flash.kunnat.net/2014/kuntalaiset-keskioon/#31>

sekä julkaisusta ”Keskiössä kuntalainen –kuntademokratian kehittämisen suuntaviivat”:

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/Documents/demokratia210x210.pdf>